

Sammensatte tekster

Anders Fagerjord,
lektor for medier og kommunikasjon,
Universitet i Oslo
Haugerand, 4. januar 2007

Sammensatte tekster

Presenninger sammensatte tekster som ifølge undersøkelsen de ikke kan være sett sammen med andre bilder i et enkelt stykke. De består av tekst og bilder.

- bilde
- tekst
- lyd
- video
- animasjon
- musikk
- animasjon
- lyd
- video

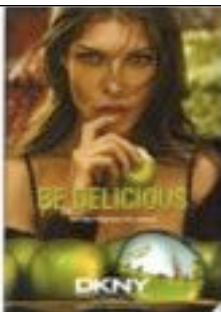
Presenninger som
ikke er sett på

Kunnskapsmål, VG1

Mål for opplæringen

- kunne bruke muntlige
uttrykk i form av
• tale og skriftlige
uttrykk i form av
• skriftlige uttrykk
• skriftlige uttrykk
• skriftlige uttrykk
• skriftlige uttrykk

Overblikk

1. Multimodal diskurs: en felles grammatikk?
2. Estetiske virkemidler: Stillbilder
– poene –
3. Estetiske virkemidler: Levende bilder
4. En sammensett tekst
5. Prinsipper for sammensetting
– lenk –
6. Musikkvideo
7. Hva gjør vi når? Sammensette tekster i klasserommet

Del 1: Felles grammatikk?

Multimodal Discourse

Ikke bare en grammatikk for hvert medium, men en felles, multimodal grammatikk.

Eksempel: Fremming

MULTIMODAL DISCOURSE

Gunter Kress

Gunter Lee

Multimodal?!

Medias språk

Medias språk som på samme tid er realiserende diskurser og bilder for interaksjon

MULTIMODAL DISCOURSE

Gunter Kress

Gunter Lee

Modus

Modalitet

TEKSTTYPE

Felles prinsipper

Prinsippene gir gode utgangspunkter for å se på den

Blikkleng (elementer som styrer oppmerksomheten)

Harmoni og kontrast

Konnotasjoner

Eller, som en sosialsemiotiker ville sagt det:

Idemjønlig mening (om sammenheng, handlinger og ideer)

Mellompersonlig mening (andres holdninger, mening, og relasjon til mottaker)

Tekstuell mening (saksområde/ kontekst)

Del 2: Bilder

Hvorfor trykker VG dette bildet på forstesen!

Teksttyper

- Beskrivelse
- Argument
- Fortelling
- Eksposisjon

Bilders affordans: Gode grunner til å bruke bilder

- Beskrive
- Forklare
- Blikkfang
- Konnotasjoner

Typografi: Blikkfang

Typografi: Harmoni

Fotografi som bevis

Fotografiet er et bevis
på at det er
slik at det er
slik at det er
slik at det er

Tre typer tegn

Ikoniske tegn

signaler som er så selvforstående at de ikke trenger tekst for å forstås

Indekser

signaler som er så selvforstående at de ikke trenger tekst for å forstås

Symboler

signaler som er så selvforstående at de ikke trenger tekst for å forstås

© [Author Name]

Fotografiet er både indeks og ikonisk

Bilder er alltid fylgt av språk

Språket forankrer og forsterker

Forankring reduserer mangfoldighet: hva er dette?

Forsterking (mer sjeldent): språk og bilder har et komplementært forhold; de forsterker hverandre

© 2010. All rights reserved. For further information, please contact the publisher. 01/10/10

To slags konnotasjon (av mange)

© 2010. All rights reserved. For further information, please contact the publisher. 01/10/10

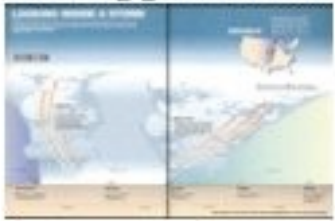

Tegninger: stilisering gir overblikk

Tegninger kan
forenkle,
overdrive, og vise
umulige synsvinkler

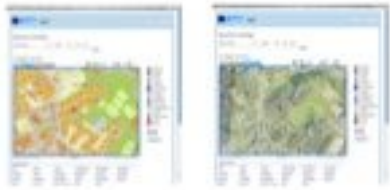

Tegningen (kartet) forklarer,
fotografiet beviser hvordan det
egentlig ser ut.

Tegningen (kartet) forklarer,
fotografiet beviser hvor skrekkelig
det faktisk var.

Bildemodi

Blikkfang

Humøret og kontrast

Fotografier som ikas og indaks

Tegning som stilvert forklaring

Tegning som karikatur

Bilder kan forbedrydninget,
konnotasjonar

Bilder er alltid forankret av tekst

Del 3: Dynamiske modi

Levende bilders affordans:

Beskrive

Fortelle

Blikkfang: det spektakulære

Engasjere

Levende bilder kan vise bevegelse

De fleste av bildene i denne serien er det samme bildet eller
utførelse av en og samme handling.

Levende bilder kan vise tidsforløp

Denne animasjonen viser hvordan de fire fjella rundt Oslo ognet 11. september 2001 var rødt smøkk.

Dynamiske tekster river publikum med

De fortsetter bare, og holder oppmerksomheten

De er redigert slik at de flyter greit (continuity editing)

Lyd og bilde (eller ulike lydklipper) klippes på forskjellig sted, så klippene blir mindre merkbare (=lydkløver)

1. Flere bilder blir lagt til
2. Indusjonalitet blir påført i forhold til hovedde
3. Indusjonalitet blir påført i forhold til hovedde
4. Indusjonalitet blir påført i forhold til hovedde
5. Mytisk, mytisk
6. Point of view
7. Indusjonalitet

Continuity editing

• 180°-regelen: Kameraet må bare være på den ene siden av en aksjon mellom to personer eller objekter som beveger seg lang. Dette sikrer

- sammenhengende forhold mellom personer og gjenstander i rommet
- sammenhengende bevegelse
- sammenhengende lysforhold (lykta må)

• 180°-regelen: Det må ikke være 180 grader vinkel mellom to kameraer eller for å unngå at motet hopper raskt mellom to bilder

- aksjonens start
- punkt of view start
- klipp i bevegelse
- lydover

Del 1:
En sammensatt tekst

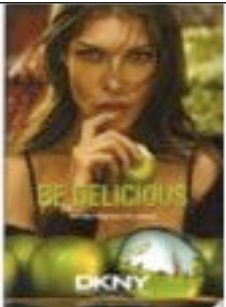

Sammensatt tekst:
Harmoni og balanse

Både og skilles er snart
oppvasket harmoni.

Der slyngene fanges går igjen i
delbar og i balansen til beyn.

Den slyvende balansen er
komplementer fangen, og klapper
at få kommet. For det deuter
Bent der beyn - klar og legger
ordfallet for på seg.

Uppvasket har skalt omme
fange som det røde balansen.

Sammensatt tekst:
Konnotasjon

Deuteroljer:
Et beyn som spiser er eple,
og er parfyme som klar
eple.

Konnotasjon
(tilleggsbetegnelse):
Eple er rødt og frukt.
Feri og konnotasjonen er
New York som, alle lag
eple.
DKNY BE DELICIOUS er en
eplelag.

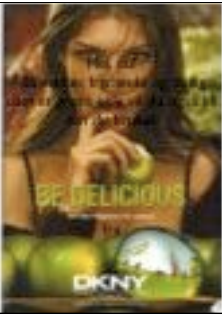

Noen sammensatte tekster kan leses som setninger

BE DELICIOUS
DKNY

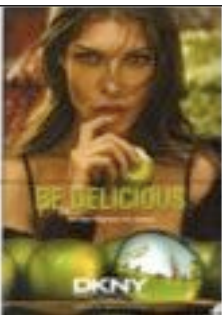

Idol

BE DELICIOUS
DKNY

Vilddighet

BE DELICIOUS
DKNY

Kjøtt

Nytt

Levende bilder

GRANT
RUSSELL
MY GIRL FRIDAY

- Viser bevegelse i alle detaljer
- Viser tid
- Viser fortellinger (som er handlingorientert og tidsergjent)
- Er redigert så de river deg med

Del 5: Prinsipper for sammensetning

Sansene setter grenser

Vi kan bare få med oss språk fra én kilde
av gangen

Vi kan bare se på én ting av gangen

Vi kan bare høre på én ting av gangen

Vi kan se og høre samtidig

Omslutning

Enten omslutter teksten (typografien)
bildet, eller så omslutter bildet teksten

Flerstemmighet

Konsonans: stemmernes budskap
harmonerer

Dissonans: stemmene kolliderer med
motstridende budskap

Akkompagnement: en stemme er gjerne i
forgrunnen, de(n) andre akkompagnerer

Polyfoni: $1 + 1 = 3$

Akkompagnement

Akkompagnement

Polyfoni

**Del 6:
Musikkvideo**

Musikkvideo er sammensatt!

- Sangtekst
- Melodi
- Rytme (groove)
- Sound (instrumentering, harmonikk, stemme)
- Artisten
- Artistens identitet
- Visuelle effekter
- Historien

Musikkvideo er ikke film

- Struktur: Vers + refreng (+ historie)
- Klipp: Rytmik, sangens struktur, visuelle effekter
- eVisuell musikk: farger som klanger, poetiske bilder, rytme, repetisjon

---

Musikk er en viktig identitetsmarkør

Bandet spiller

Fortelling

Illustere teksten

Synge i forskjellige klær

Dans

Visuelle effekter

Reklame for film

Humor

---

8 velprøvde videoknepp

- Borden spiller
- Fortelling
- Illustrere teksten
- Synge i forskjellige klær
- Dens
- Visuelle effekter
- Reklame: scener fra en film
- Hanser

Del 7: Hva gjør vi?

Kunnskapsmål, VG1

Mål for opplæringen

- beskrive mulige uttrykkformer i tv
- høre og se på bilder, lyd og en sammenheng
- beskrive uttrykk reklame og drø
- bruke digitale bilder (s. 41)

Hvilke tekster?

- Gode (kanoniske) tekster
- Populære tekster
- Aktuelle tekster
- Lærerike tekster

**Studere tekster
eller skape tekster?**

**Har du noen gode
erfaringer å dele?**

**Fem minutter
igjen :-)**

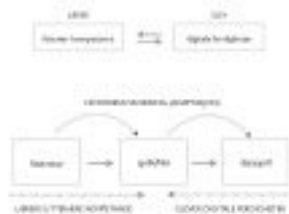

Prosjektarbeid om adaptasjon

- Lærretet fra vanlig undervisning
- Elevene organiserer seg selv
- Søker kunnskap utfor
- Prezenterer til slutt
- Adaptasjon: en fortelling i bok, film og dataspill

Utfyllende kompetanser

Hvordan vurderer vi elevenes tekster?

- Harmoni?
- Kontrastvirkninger?
- Blikkfangeffekt?
- Fornuftig leserekkefølge?
- Hvilke konnotasjoner?
- Konsonans eller dissonans?
- Polyfoni?

«The take-away»

- + Noen begreper
  - Harmoni/kontrast
  - Konnotasjon
  - Blikkfang
  - Konsonans/dissonans
  - Akkompagnement
  - Polyfoni

- Noe dere allerede visste
  - fotografier lyver ikke
  - fotografier lyver i blødt
  - tegninger kan forekle og klargjøre
  - språk trengs for å tolke bilder
  - musikkvideo er både musikk og video (og songtekst)

- Noen begreper
- Noe dere allerede visste
- Noe å tenke over?
- Bevissthet på egen kompetanse?

Les mer:

Magero og Tønnesser: Å lese / alle fag.
Universitetsforlaget, 2006.

Les mer:

Kjørup: Hvorfor smiler Mona Lisa?
Roskilde universitetsforlag, 1995.

Les mer:

---

anders@fagerjord.no
